

دانشگاه علامه طباطبائی (ره)

دانشکده ادبیات و زبانهای خارجی

رابطه علم و دین از دیدگاه محمد تقی جعفری (ره)

نگارنده: زینب فتحعلی زاده نجیب

استاد راهنما: جناب آقای دکتر عبدالله نصری

استاد مشاور: جناب آقای دکتر محمدرضا اسدی

بهمن 1389

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

رابطه علم و دین از دیدگاه محمد تقی جعفری (ره)

فرم گردآوری اطلاعات پایان نامه ها
کتابخانه مرکزی دانشگاه علامه طباطبائی

عنوان:	
رابطه علم و دین از دیدگاه محمد تقی جعفری (ره)	
نویسنده / محقق:	
زینب فتحعلی زاده نجیب	
مترجم:	
استاد راهنما: دکتر عبدالله نصری استاد مشاور/استاد داور: دکتر محمدرضا اسدی	
کتابنامه:	
واژه نامه:	
نوع پایان نامه بنیادی ☐ توسعه ای ☐ کاربردی ☐	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد سال تحصیلی: ۸۹-۹۰	
محل تحصیل: تهران نام دانشگاه: دانشگاه علامه طباطبائی دانشکده: ادبیات و زبانهای خارجی	
تعداد صفحات: ۱۵۴ گروه آموزشی: فلسفه	
کلید واژه ها به زبان فارسی: علم ، دین ، تعارض ، تفارق ، تعاضد ، حیات معقول	
کلید واژه ها به زبان انگلیسی: Science, religion, contradiction, difference, accompaniment, intelligible life	

چکیده

الف: موضوع و طرح مسئله (اهمیت موضوع و هدف): در همنشینی علم و دین در برخی موارد علم مورد تردید قرار گرفته و گاهی هم عده‌ای بر دین تاخته‌اند. در این میان هم دسته‌ای انطباق یافته‌های علمی را با تعالیم وحی به اثبات رسانده‌اند. عده‌ای نیز ساز جدایی مطلق علم و دین را نخواستند. جعفری به کدام یک از روابط بین علم و دین قائل است و تا چه حد در پاسخ دادن به شبهات مطرح شده در این زمینه موفق بوده اهمیت روابط و مناسبات میان علم و دین تا جایی است که حیات بشریت بر اساس آن شکل خواهد گرفت.

ب: مبانی نظری شامل مرور مختصری از منابع، چارچوب نظری و پرسشها و فرضیه‌ها: 1. چرا پیشرفت‌های علمی در زمان‌های خاص و موقعیت‌های جغرافیایی بخصوصی اتفاق افتاده است؟ 2. آیا با این همه انتقاد به علم در هر زمینه و مرحله باز می‌توانیم به علم چنان اطمینان کنیم که دیگر نیاز به قدرتی دیگر نداشته باشیم؟ 3. آیا با وجود نظریه تکامل می‌توانیم به مخلوق بودن انسان و همچنین به آفرینش مستقل انسان معتقد باشیم؟ 4. آیا با وجود پیشرفتهای چشمگیر علم می‌توانیم به همگرایی بین علم و دین بیندیشیم؟ 5. آیا جعفری توانسته با تعریف جامع و کاملی از دین و علم، همگرایی بین علم و دین را اثبات نماید و به پرسشهایی که قرن‌هاست بشر با آن دست و پنجه نرم می‌کند پاسخ دقیق و متقنی دهد؟ با در نظر گرفتن مسئله تعارض علم و دین، و مجموعه‌ای از دیدگاههای متفاوت و همچنین با وجود هر یک از متفکران دینی و فیلسوفان که در طول تاریخ مرز پیوند و تمایز علم و دین را با گامهای لرزان پیموده‌اند و در عصر حاضر با وجود اشخاصی متفکر و معتقد و دانا به علوم روزگار همچون علامه فقیه محمد تقی جعفری (ره) می‌توان از همیشه مطمئن‌تر بود که علم و دین هر کدام وظیفه و رسالتی دارند و منافذی از نیازهای وجود آدمی را پر می‌کنند که دیگری از انجام آن ناتوان است همچنین این دو عنصر حقیقی در حیات معقول بشر با همگرایی خویش و تعاون و همکاری با عنصر سومی بنام فلسفه به معنای حکمت می‌توانند انسان را تا سر حد رستگاری نائل آورند.

پ: روش تحقیق شامل تعریف مفاهیم، روش تحقیق، جامعه مورد تحقیق، شیوه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها: توجه اساسی به مباحث کلی درباره ارتباط علم و دین معطوف است. در این نگاه، بدون آنکه پیامدها و واکنش‌های فلسفی - دینی مربوط به رشته یا نظریه علمی خاص مدنظر باشد به تبیین ویژگی‌های ساختاری و روش‌شناختی علم و دین می‌پردازند و امکان و نحوه - های ارتباط آن دو را بررسی می‌کنند..

ت: یافته‌های تحقیق: رابطه علم و دین از دیدگاه جعفری همگرایی است که این همگرایی خود را گاهی به شکل تعاون میان علم و دین نشان می‌دهد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات: رابطه علم و دین از دیدگاه جعفری در وهله نخست، به تعریف صحیح و درست از علم و دین باز می‌گردد. که تعریف صحیح از این دو ما را به همگرایی علم و دین می‌رساند. در وهله دوم جعفری با مطالعه تاریخ زندگی بشر بین حیات طبیعی معمولی و حیات معقول تفاوت قائل است. و حیات معقول بستری است برای همگرایی علم و دین. مطالعه در زمینه انتظار علامه از دین ما را در بحث رابطه علم و دین قوی تر خواهد کرد.

امضاء راهنما:

تقدیم به

روان جاودان استاد علامه، محمد تقی جعفری (ره)

با تشکر

از پدر و مادر عزیزم که در لحظه لحظه زندگی همواره یار و مشوقم بودند.

و

استاد گرانقدر جناب آقای دکتر نصری که موفقیت خود را مدیون علم و قلب
رئوف ایشان هستم.

و با تشکر از

همسر مهربانم که با صبر و همدلی هیچ کمکی را از من دریغ نکرد.

چکیده

یکی از مباحث بسیار مهم، جذاب، و دشوار کلام جدید و نیز فلسفه دین، مسأله ارتباط علم و دین است. این مسأله ماهیتی میان رشته‌ای دارد و برای حل آن باید داده‌ها و اطلاعاتی از بسیاری از دانش‌ها را در نظر گرفت. شاید بتوان شروع برخورد علم و دین را از داستان گالیله و نظریه خورشید مرکزی که در مقابل نظریه زمین مرکزی قرار گرفت، دانست. اما می‌توان بسیاری از منازعاتی را که در طول قرون بعد میان دین و علم در گرفت نزع بر سر حد و مرز؛ یعنی اختلاف نظر درباره قلمرو واقعی علم و دین تلقی کرد. به عنوان مثال، بحث درباره خلقت و تکامل بیش از صد سال، یکی از داغترین منازعات در این عرصه بوده است. و یا نظریه روانکاوی فرویدی مدعی است که زندگی دینی در آرزو اندیشی و سرکوب امیال ریشه دارد و با طرح این ادعا مشروعیت و حقانیت این نحوه از زندگی را در معرض تردید قرار می‌دهد. نظریه نسبیت انیشتین تلقی ما را از فضا، زمان و علیت اساساً تغییر می‌دهد و به این ترتیب ما را وا می‌دارد که در خصوص نحوه ارتباط خداوند با جهان مجدداً تأمل کنیم. به نظر می‌رسد که پیشرفتهای تکنولوژیک در عرصه کامپیوتر و هوش مصنوعی شأن و منزلت منحصر به فرد انسان هوشمند را به مخاطره می‌افکند. و اکتشافی که در مورد مولکولهای DNA صورت گرفته عنقریب است که راز حیات را در اختیار دانشمندان قرار دهد بنابراین حل شایسته این قبیل منازعات منوط به آن است که از رابطه میان کار و بار علم و دین درکی درست و جامع حاصل کنیم.

ارائه تفاسیر گوناگون از علم جدید و پیدایش برداشت‌های جدید از دین و متون دینی یکی از دستاوردهای مهم این بحث بوده است. این پرسش مهم در این زمینه مطرح شد که علم را تا کجا می‌توان پذیرفت و دین را تا کجا می‌توان تأویل کرد؟ آیا علم محدودیتهای مرزی دارد و یا بستر آن به گونه‌ای وسیع است که توانسته پاسخگوی تمام سؤالات اساسی بشر بوده باشد؟

در تحقیق حاضر به دیدگاه محمد تقی جعفری یکی از اندیشمندان معاصر در رابطه میان علم و دین خواهیم پرداخت و این مسئله را بررسی خواهیم کرد که علامه از بین نظرات مختلف در باب رابطه علم و دین کدام نظر را برمی‌گزیند؟ آیا دقیقاً به همان دیدگاه برگزیده قائل است یا تنها شباهتهایی با آن دیدگاه خواهد داشت؟ آیا علامه می‌تواند پاسخی همگی چالش‌های نظر برگزیده باشد؟ بدین جهت بهتر دانستیم تا ابتدا نگاهی به پیشینه مسئله علم و دین داشته و سپس دیدگاههای متفاوت را با عنوان

انواع رویارویی‌ها مطرح کنیم. سپس در بخشی مجزا به رابطه علم و دین از نگاه جعفری خواهیم پرداخت در پایان به این نتیجه خواهیم رسید که علامه به رابطه همگرایی بین علم و دین قائل هستند که البته در ابتدا با تعریف صحیح از علم و دین بشر را به شناخت صحیح این دو تشویق می‌کند سپس با اشاره به محدودیت‌های علم به اثبات تعاون بین علم و دین می‌پردازد. در وهله دوم با اشاره به حیات معقول؛ به عنوان حیات حقیقی انسان، اذعان دارد که علم و دین و فلسفه (به معنای حکمت) از ارکان اساسی حیات معقول بوده و یک انسان برای رسیدن به حیات معقول باید این سه رکن را در خود داشته و با همگرایی و تعاون آنها در خود به حیات معقول که همان حیات طیبه ذکر شده در قرآن است نائل شود.

واژگان کلیدی: علم، دین، حیات معقول، تعارض، تفارق، تعاضد.

فهرست اجمالی مطالب

بخش اول (کلیات تحقیق)

- فصل اول: طرح مسئله..... 17
- فصل دوم: ایضاح مفاهیم..... 21
- فصل سوم: تاریخچه..... 28

بخش دوم (انواع رویارویی علم و دین)

- فصل اول: انواع رویارویی‌های..... 35
- فصل دوم: رابطه علم و دین از دیدگاه تدیتر..... 39
- فصل سوم: رابطه علم و دین از دیدگاه ایان باربور..... 52
- فصل چهارم: رابطه علم و دین از دیدگاه اف. هات..... 68

بخش سوم (رابطه علم و دین از دیدگاه محمد تقی جعفری)

- فصل اول: ایضاح مفاهیم علم و دین از دیدگاه محمد تقی جعفری..... 73
- فصل دوم: رابطه علم و دین از دیدگاه محمد تقی جعفری..... 88
- فصل سوم: حیات معقول و رابطه علم و دین در حیات معقول..... 103
- فصل چهارم: پاسخ محمد تقی جعفری به برخی شبهات..... 123
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری..... 141
- فهرست منابع و مؤاخذ..... 145

فهرست تفصیلی مطالب

بخش اول (کلیات تحقیق)

17.....	فصل اول: طرح مسئله.....
18	ضرورت و اهمیت تحقیق
18.....	اهداف تحقیق
18	سؤالات تحقیق
19.....	فرضیه تحقیق.....
20.....	روش تحقیق.....
21	فصل دوم: ایضاح مفاهیم
21	معنای دین
22	مراد ما از دین در رابطه علم و دین چیست؟.....
23	معنای علم
26	ویژگی های علم
27	اما مراد ما از علم در رابطه علم و دین چیست؟.....
28	فصل سوم: تاریخچه

بخش دوم (انواع رویارویی علم و دین)

35	فصل اول: انواع رویارویی ها
35	تعارض علم و دین

36	تفارق علم و دین
37	تعاضد علم و دین
39	فصل دوم: رابطه علم و دین از دیدگاه تدپیترز
40	هشت شیوه نبرد و آشتی در میان علم و الهیات
40	علم گرایی
41	امپریالیسم علمی
41	اقتدارگرایی کلیسایی
44	آفرینش گرایی علمی
45	نظریه دو زبانی
47	هم گرایی مفروض
49	هم پوشانی اخلاقی
50	معنویت عصر جدید
52	فصل سوم: رابط علم و دین از دیدگاه ایان باربور
52	تعارض
53	یک: ماده گرایی علمی
58	دو: نص گرایی انجیلی
61	استقلال
61	یک: روش های متعارض

62 دو: زبان‌های متفاوت
63 گفت‌وگو
63 یک: پرسش‌های مرزی
65 دو: شباهت‌های روش‌شناختی
66 وحدت
66 یک: تدوین مجدد آموزه‌های اعتقادی
67 دو: ترکیب دستگاه مند
68 فصل چهارم: رابطه علم و دین از دیدگاه اف. هات
68 تعارض
69 تمایز
69 تلاقی
70 تأیید

بخش سوم (رابطه علم و دین از دیدگاه محمدتقی جعفری)

73 فصل اول: ایضاح مفاهیم علم و دین از دیدگاه محمدتقی جعفری
73 مقدمه
73 تعریف دین
77 ضرورت نیاز به دین

79	آگاهی دین
80	کمال دین
81	تعریف علم
82	ضرورت و عظمت علم
84	ناتوانی علم
88	فصل دوم: رابطه علم و دین از دیدگاه محمدتقی جعفری
99	رابطه میان دین و علم و فلسفه
103	فصل سوم: حیات معقول و رابطه علم و دین در حیات معقول
103	تعریف حیات معقول
106	مقصود از معقول در حیات معقول
106	علم در حیات معقول
108	رابطه علم و دین در حیات معقول
109	تعارض علم و دین در اسلام از کجا ناشی می شود؟
110	اهمیت علم
110	تاریخ تعارض علم و دین
111	شواهد تاریخی دال بر همگرایی علم و دین
113	نمونه ای از شکوفایی حیرت انگیز علم و فرهنگ هدف دار در اسلام
114	دین و علم دو رویه حیات معقول در اسلام

116 نمونه‌ای از نگرش‌ها و معرفت‌های علمی مولانا
117 آیا علم باید جهت خاص داشته باشد؟ نظر اسلام چیست؟
117 جهت علم در اسلام
118 تأکید و توصیه‌های مکرر قرآن به خرد ورزی
119 پاره‌ای از آیات قرآن در اهمیت علم
123 فصل چهارم: پاسخ جعفری به برخی شبهات
133 1. آغاز خلقت
125 2. عمر جهان آفرینش
125 3. عمر کره زمین
127 4. آسمانهای هفتگانه
128 5. کرویت زمین
128 6. حرکت و سکون زمین
132 7. آفرینش انسان و نظریه تکامل
137 8. طرح ژنوم انسانی
141 نتیجه‌گیری و جمع‌بندی
145 فهرست منابع و مؤاخذ

بخش اول

کلیات تحقیق

فصل اول: طرح مسئله

تاریخ ارتباط علم و دین را شاید بتوان به قدمت استعمال این دو واژه در فرهنگ بشری دانست، در واقع این مسئله هم برای علم و هم برای دین اهمیت حیاتی داشته است. علم برای بشر ارزش فراوانی داشته و همین نکته باعث گردیده که آدمی همواره علم را جزو ضروری‌ترین نیازهای خود بداند از طرف دیگر علم، شاخه‌ها و زمینه‌های بسیار زیادی را دربرمی‌گیرد. فیزیک، زیست‌شناسی، اخترشناسی، علوم‌شناختی از جمله مهمترین این شاخه‌ها بودند. دین هم با زندگی بشر گره خورده است. از این رو بررسی رابطه این دو و نحوه همنشینی آنها در منظومه معرفتی بشر جزو مهمترین ماجراهای فکری در طول حیات بشر بر روی کره‌خاکی بوده است.

در همنشینی علم و دین در برخی موارد علم مورد تردید قرار گرفته و گاهی هم عده‌ای بر دین تاخته‌اند. در واقع عده‌ای با ابراز رابطه خصمانه میان علم و دین کوشیدند تا آن دو را ناسازگار جلوه دهند، تا جایی که برخی این ناسازگاری را در گوهر علم و ذات دین دانستند. در این میان هم دسته‌ای با حفظ حریم هر دو، گاهی علم و گاهی دین را تفسیر کرده‌اند و سعی کردند تا سازگاری و انطباق یافته‌های علمی را با تعالیم وحی به اثبات رسانند. از سوی دیگر، کسانی مانند کانت و اگزیستانسیالیستها و طرفداران نظریه تحلیل زبانی، ساز جدایی مطلق علم و دین را نواختند. و در این میان مشکل را با فرق گذاشتن میان زبان علم و زبان دین حل کردند و هر یک را مستقل از دیگری دانستند. حال مسئله این است که کدام یک از روابط مطرح شده در تعامل علم و دین به حقیقت نزدیکتر است و بیشتر می‌تواند پاسخگوی سؤالات بشر امروز باشد؟ از آنجاکه صفحه آغازین تاریخچه تفکر در باب رابطه علم و دین از نقطه تعارض بین آن دو ورق خورده و داستان رویارویی بین علم و دین از تعارض بین آنها پا گرفته، می‌توان این نتیجه را بدست آورد که انواع رویارویی‌های مطرح شده دیگر در رابطه علم و دین کوششی بوده برای پاسخ به مسئله تعارض. در واقع بیان انواع روابط از جمله استقلال و یا نظریه دو زبانی، گفت‌گو یا توافق فرضیه‌ای، وحدت و یا همپوشانی همگی در تلاش برای حل مسئله تعارض و پاسخ به چالش‌های مطرح شده در این راستاست. حال کدام یک از این نظریات، قادر است پاسخگوی همه پرسشهای مطرح شده از سوی قائلین به تعارض بوده باشد؟ جعفری به کدام یک از روابط بین علم و دین قائل است و تا چه حد در پاسخ دادن به شبهات مطرح شده در این زمینه موفق بوده؟

ضرورت و اهمیت تحقیق:

اهمیت روابط و مناسبات میان علم و دین تا جایی است که حیات بشریت بر اساس آن شکل خواهد گرفت. الفرد نورث وایتهد در این زمینه می‌گوید:

"هرگاه ملاحظه کنیم که دین و علم (برای بشر) به چه کار می‌آیند گزاف نیست اگر بگوییم سیر آینده تاریخ در گرو تصمیم نسل حاضر درباره چند و چون روابط و مناسبات فیما بین علم و دین است." (Alfred N.

whitehead. 1925 . p. 180)

از طرف دیگر پرداختن به نظر علما و اندیشمندان هر مرز و بومی از اهم وظایف محققان آن مرز و بوم خواهد بود. ضمن اینکه با توجه به دغدغه بشر برای پاسخ دادن به بسیاری از سؤالات علمی و دینی، ما احتیاج به دقیق‌ترین و صحیح‌ترین انتخاب در باب رابطه‌ای علم و دین خواهیم داشت.

اهداف تحقیق:

هدف از تحقیق در این زمینه بیان نظر علامه محمدتقی جعفری (ره) در باب رابطه علم و دین است. اما در بین ارائه‌ی این مطلب خواستار اثبات و تأکید رابطه همگرایی میان علم و دین، با برخی ملاحظات خواهیم بود. همچنین بیان برخی دیدگاهها برای مقایسه با دیدگاه علامه و پاسخ علامه به برخی شبهات از الزامات تحقیق می‌باشد. آنچه در پایان به آن خواهیم پرداخت این است که با وجود راه‌حلهای ارائه شده از طرف علامه در باب همگرایی این دو عنصر، چه از طریق شواهد تاریخی و چه از طریق اثبات و اهمیت حیات معقول، آیا باز هم می‌توان همگرایی بین علم و دین را به چالش کشید؟

سؤالات تحقیق:

انسان در یک دوره طولانی (18 قرن به یک تعبیر و یا 10 قرن به تعبیر دیگر) در تمام سطوح، پیشرفت علم داشت و در هر مرحله انتقادات و مشکلاتی در باب دوران قبل تر مطرح می‌شد. شاید با نگاه اول انسان مبهوت قدرت علم شود تا جایی که همانند افرادی مثل راسل همه چیز را در بستر علم ببیند و آن را تنها قدرت بی‌انتهای و بی‌همتا بداند. اما در نگاهی دقیق‌تر سؤالات بسیاری در ذهن انسان نقش می‌بندد...!

1. چرا پیشرفت‌های علمی در زمان‌های خاص و موقعیت‌های جغرافیایی بخصوصی اتفاق افتاده است؟ واضح‌تر بگوییم چرا انقلاب‌های علمی در برخی دوران خاص و مثلاً در مکان‌هایی مثل خاورمیانه و اروپا اتفاق افتاده؟ و چرا چنین تحولاتی در آفریقا یا آمریکای شمالی و جنوبی و یا در شمال آسیا در هند و چین به وقوع نپیوست؟ در فرهنگ اروپایی و خاورمیانه‌ای چه ویژگی‌هایی وجود داشت که توانست زمینه مناسبی را برای پیشرفت علمی فراهم کند؟

سؤالات می‌تواند از جنس دیگر مطرح شود.

2. آیا با این همه انتقاد به علم در هر زمینه و مرحله باز می‌توانیم به علم چنان اطمینان کنیم که دیگر نیاز به قدرتی دیگر نداشته باشیم؟

3. آیا با نظریه مهبانگ می‌توانیم اعتقاد داشته باشیم که جهان مخلوق است؟

4. آیا با وجود نظریه تکامل می‌توانیم به مخلوق بودن انسان و همچنین به آفرینش مستقل انسان معتقد باشیم؟

5. آیا با وجود پیشرفتهای چشمگیر علم می‌توانیم به همگرایی بین علم و دین بیندیشیم؟

6. آیا جعفری توانسته با تعریف جامع و کاملی از دین و علم، همگرایی بین علم و دین را اثبات نماید و به پرسشهایی که قرن‌هاست بشر با آن دست و پنجه نرم می‌کند پاسخ دقیق و متقنی دهد؟ و هزاران پرسش دیگر که می‌توانیم در رابطه میان علم و دین مطرح کنیم.

فرضیه تحقیق :

با در نظر گرفتن مسئله تعارض علم و دین، و مجموعه‌ای از دیدگاه‌های متفاوت که هر یک سعی در ترسیم رابطه‌ای صحیح از علم و دین دارند و همچنین با وجود هر یک از متفکران دینی و فیلسوفان که در طول تاریخ مرز پیوند و تمایز علم و دین را با گام‌های لرزان پیموده‌اند و در عصر حاضر با وجود اشخاصی متفکر و معتقد و دانا به علوم روزگار همچون علامه فقید محمد تقی جعفری (ره) می‌توان از همیشه مطمئن‌تر بود که علم و دین هر کدام وظیفه و رسالتی دارند و منافذی از نیازهای وجود آدمی را پر می‌کنند که دیگری از انجام آن ناتوان است همچنین این دو عنصر حقیقی در حیات معقول بشر با

همگرایی خویش و تعاون و همکاری با عنصر سومی بنام فلسفه به معنای حکمت می‌تواند انسان را تا سر حد رستگاری نائل آورند.

روش تحقیق:

در ادامه به دو روش تحقیق در باب رابطه علم و دین اشاره کرده و در پایان یکی را به عنوان روش تحقیق بر می‌گزینیم:

مباحث جدید علم و دین عناوین و سرفصل‌های بسیاری را در بر می‌گیرد. از یک نظر، این عناوین و سرفصل‌ها به دو گروه اصلی تقسیم می‌شوند: در گروه نخست، توجه اساسی به مباحث کلی درباره ارتباط علم و دین معطوف است و به چگونگی این ارتباط از منظری کلی نگریسته می‌شود. در این نگاه، بدون آنکه پیامدها و واکنش‌های فلسفی - دینی مربوط به رشته یا نظریه علمی خاص مدنظر باشد به تبیین ویژگی‌های ساختاری و روش‌شناختی علم و دین می‌پردازند و امکان و نحوه‌های ارتباط آن دو را بررسی می‌کنند. بعضی از سرفصل‌های اصلی این گروه عبارت‌اند از: بررسی زمینه‌های تاریخی ارتباط علم و دین، مقایسه و بیان شباهت‌ها و اختلاف‌های آن دو در ابعاد گوناگون، تحلیل مدل‌های مختلف برای ارتباط علم و دین، تعیین قلمرو و مرزهای علم و دین و تشخیص محدوده تأثیرگذاری و تأثیرپذیری آن دو. در این گروه، بهره‌گیری از مقوله‌های فلسفی و متافیزیکی مناسب و نیز دیدگاه‌های مختلفی که در مباحث فلسفه علم و فلسفه دین مطرح‌اند اهمیت شایانی دارند.

گروه دوم از مسایل و عناوینی که در حوزه علم و دین مطرح‌اند به پژوهش‌های موضوعی یا اصطلاحاً مطالعات موردی (case studies) اختصاص دارد. در این گروه گاهی پیامدها و واکنش‌های فلسفی دینی رشته یا نظریه‌ای علمی بررسی می‌شود؛ و گاهی موضوعی به دلیل اهمیت ویژه و دارا بودن ابعاد مختلف علمی، فلسفی یا دینی به صورت مستقل مطالعه می‌شود. به طور کلی در گروه دوم از مسایل علم و دین به کارگیری شیوه پژوهش میان رشته‌ای (interdisciplinary) سهم به‌سزایی دارد.

حال در این تحقیق ما در گروه اول جای داریم و همان سرفصل‌ها را دنبال خواهیم کرد.

در ادامه به ایضاح مفاهیم کلیدی در این تحقیق پرداخته سپس انواع رویارویی‌های میان علم و دین را همراه با تاریخچه‌ای مختصر در این باب شرح می‌دهیم.